

Työ ja turva; Työehdot

11.2.2025

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
liv@eduskunta.fi

HE 205/2024 vp

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta ja eräksi muiksi laeiksi

SAK kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu asiasta seuraavaa.

Pääpiirteiltään SAK pitää esityksen perustana olevaa CER-direktiiviä ja sen johdosta esitettävää lakia perusteltuna. Myös samanaikaisesti esitetyt kyberturvallisuuslain muutokset liittyvät käsillä olevaan hallituksen esitykseen.

Turvallisuustilanne on muuttunut viime vuosina ripeästi. Esimerkiksi toistuvat häiriöt merenalaisessa infrastruktuurissa perustelevat muutosta. Vaikka Suomen varautumis- ja huoltovarmuusjärjestelmä on eurooppalaisessa vertailussa toimiva, EU:n tasoisille yhdenmukaiselle järjestelylle on tarvetta. Toistaiseksi osa varautumisesta on Suomessakin perustunut vapaaehtoiseen yhteistyöhön ilman velvoittavuutta. Vaikka yhteistyö huoltovarmuuskysymyksissä on käsityksemme mukaan ollut pääosin toimivaa, varautumista on perusteltua myös kehittää velvoittavaan suuntaan.

Direktiivi ja esitys täydentävät Suomessa olemassa olevia järjestelmiä sekä selkiyttävät kokonaisvastuita kansallisesta varautumisesta. Toistaiseksi vastuita varautumisesta on hajautettu esimerkiksi valtioneuvoston tilannekeskukselle, Huoltovarmuuskeskukselle ja kullekin ministeriölle oman hallinnonalansa osalta. Esimerkiksi kansallisen yhteyspisteviranomaisen määrittelemisen selkeyttäneen työnjakoa myös Suomessa.

SAK katsoo, että direktiivin aineelliseen soveltamisalaan lukeutuvat toimialat ovat perusteltuja. Jako mukailee esimerkiksi Naton vastaavaa erittelyä kriittisistä toimialoista. Direktiivin oikeusperustana on sisämarkkinoiden toiminnan turvaaminen, mikä on myös tärkeä näkökulma, vaikka varautuminen on tietysti itsessään tärkeää.

Taloudelliset vaikutukset Sisämarkkinoiden toiminnan turvaamisella on potentiaalisesti myönteisiä kansantaloudellisia vaikutuksia, mikä on todettu myös vaikutusarvioissa. Esitys on nimenomaisesti nähtävä vakuutuksena tai investointina, jonka hinta on syytä maksaa talouden toimintaympäristön turvaamiseksi. Esitys kuitenkin lisää työtaakka ja kustannuksia julkisella sektorilla. Esityksen mukaan vuodelle 2025 lisäkustannusten suuruus olisi noin 2,7 miljoonaa euroa, joista merkittävää osaa voi pitää pysyvänä määrärahatarpeen kasvuna. Summa on julkisen sektorin kokonaisuudessa pieni. Jos kriittisen infrastruktuurin suojaaminen ja häiriönsietokyvyn parantaminen katsotaan

Työ ja turva; Työehdot

11.2.2025

ylipäättään tärkeäksi, tälle toiminnalle pitäisi selkeästi osoittaa myös riittävät määrärahat – kyse on yhdestä julkisen sektorin ydintehtävästä. Osalla virastoista tilanne on kuitenkin sellainen, ettei lisämäärärahaa ole budjetoitu. Näissä tilanteissa esityksellä todetaan, että virastojen tulisi joko karsia muita tehtäviä tai hoitaa tehtävää mahdollisimman kevyesti. Ensimmäinen esitetty toimintatapa tekee mahdottomaksi arvioida esityksen todellista kustannusta, koska mahdollisia muita karsittavia tehtäviä ei ole tarkennettu. Puolestaan jälkimmäinen esitys toimintatavasta on nähdäksemme koko esityksen idean ja tarkoituksen vastainen. Julkisen sektorin keskeisiä ydintehtäviä ei pitäisi tuottaa ”mahdollisimman kevyesti” -asenteella, vaan sillä huolellisuudella, mitä turvallisuuden edistäminen vaatii. Kannatamme riittävien määrärahojen budjetointia viranomaisten toimintavelvoitteiden huolelliseen toteuttamiseen.

Yritysten osalta sääntelyn kustannuksen voi arvioida maltilliseksi. Esityksen mukaan kustannus olisi kaikille satamaoperaattoreille yhteensä aluksi noin 160 000 euroa muutuskustannuksineen, ja tämän jälkeen noin 15 000 euroa vuodessa. Jos kustannukset ovat tätä luokkaa, ne olisivat pieniä myös muissa yrityksissä, jotka tulevat lain soveltamisalan piiriin. SAK katsoo, että edellä mainitut taloudelliset vaikutukset yrityksiin lienevät kokonaisuutena pieniä. Lisäksi on otettava huomioon, että velvoite ja sen mukana tulevat kustannusvaikutukset johtuvat siitä, että yritys toimii yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin alalla. Osalla tällaisista aloista toiminta voisi olla yhtä hyvin perusteltavissa julkisomisteisena toimintana. Tämän vuoksi pidämme perusteltuna, että yritykset kantavat erityisasemansa mukana vastuun maltillisista kustannuksista. Hallinnollisen taakan keventämiseen viittaavat perustelut eivät tässä asiayhteydessä mielestämme ole relevantteja.

Työntekijävaikutukset

Suurin osa esitykseen sisältyvistä velvoitteista on luonteeltaan sellaisia, että ne kohdistuvat ensisijaisesti työnantajiin ja julkiseen sektoriin (mm. varautumissuunnitelmat, kansallinen strategia, riskiarviot). Esityksellä on kuitenkin vaikutuksia myös työntekijöihin, eikä näitä vaikutuksia ole käsitelty riittävästi hallituksen esityksessä.

Esityksessä esitetään työntekijöihin kohdistuvien turvallisuus selvitysten käytön merkittävää laajentamista. Tämä muutos tehtäisiin turvallisuus selvityksistä annettuun lakiin. Lisäksi esitetään lakiin satamien turvatoimista muutosta, jonka mukaan turvallisuus selvitysten hakijana olisi työnantajan sijaan sataman pitäjä. SAK on jo aiemmin esittänyt, että velvollisuus turvallisuus selvityksen hakemiseen pitäisi olla kullakin yrityksellä oman henkilönsä osalta, ei satamapitäjällä. Vastaavasti kukin yritys sopisi sisäisesti itse niistä työsuhteisiin liittyvistä kysymyksistä, jotka liittyvät turvallisuus selvityksiin ja niiden mukaisiin kelpoisuuksiin työskennellä eri yrityksen tehtävissä. Myös elinkeinoelämän liitot ovat

Työ ja turva; Työehdot

11.2.2025

kannattaneet esitystä. SAK esittää, että valiokunta muuttaisi esitystä tältä osin.

SAK kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että turvallisuusselvitysten käyttö yleistyy todennäköisesti myös muilla kriittisiksi määritellyillä toimialoilla. Vaikutusarvioita olisi ollut syytä täydentää tältä osin työntekijöiden näkökulmasta, koska selvityksillä voi olla vaikutuksia työntekijän asemaan. Näitä mahdollisesti kielteisiä vaikutuksia olisi pitänyt myös arvioida ennakolta.

Lisäksi esityksellä voi olla vaikutuksia työntekijöiden työtaisteluoikeuteen. Viime vuosina lakko-oikeutta on rajoitettu yhä useammin vetoamalla huoltovarmuusnäkökulmiin. SAK katsoo, että työtaisteluoikeus ja sen rajoitukset perustuvat muuhun lainsäädäntöön. Valiokunnan pitäisi todeta, että tällä lainsäädännöllä ei oteta kantaa työntekijöiden lakko-oikeuteen.

Lopuksi on syytä huomauttaa, että esimerkiksi yritysten varautumissuunnitelmilla on yhtymäkohtia työntekijöihin. Työntekijöillä voi monilla työpaikoilla olla hiljaista tietoa siitä, missä yrityksen kriittiset pisteet ovat ja miten häiriötilanteessa on käytännössä järkevä toimia. SAK katsoo, että työntekijöiden tulee olla riittävän informoituja ja perehdytettyjä varautumissuunnitelmien sisällöstä ja että työntekijöiden ja työnantajien vuorovaikutuksesta olisi perusteltua laatia tarkempaa ohjeistusta, esimerkiksi lain toimeenpanosta vastaavien viranomaisten toimintaohjeiden muodossa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Tatu Knuutila
ekonomisti
tatu.knuutila@sak.fi